СЕРІЯ «Державне управління»

УДК 35:323.2:061.213

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-5\(11\)-10-25](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-5(11)-10-25)

Акімова Тетяна Юріївна кандидат наук з державного управління, доцент б.в.з. кафедри соціальної роботи, управління і педагогіки Чорноморського національного університету імені Петра Могили, м. Миколаїв, 54000, вул. 68 Десантників, 10, тел.: (051) 250-03-33, e-mail: tanjaskiba@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-4935-290X>

ЗАЛУЧЕННЯ МОЛОДІ ДО ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ

Анотація. Співпраця молоді з органами державної влади і місцевого самоврядування полягає у створенні можливостей для молоді брати участь у розробці державної політики та розвитку послуг і програм. Ці можливості створюються шляхом впровадження ряду формальних та неформальних механізмів участі молоді: від молодіжних консультативних груп до фокус-груп, від постійної консультативної роботи до підтримки проектів, що реалізуються молоддю. Головним завданням є розробка інноваційних та дієвих механізмів участі молодих в процесі прийняття рішень органами державної влади та місцевого самоврядування. Чим більше молоді залучено за допомогою різних ресурсів до прийняття рішень, тим більша вірогідність, того, що в подальшому, вона буде обізнана в державних справах

Метою статті є аналіз основних причин залучення молоді до прийняття рішень, огляд і упорядкування моделей залучення молоді, а також розробка рекомендацій органам державної влади і місцевого самоврядування, освітнім закладам, громадським організаціям, благодійним фондам, фінансовим організаціям, великим підприємствам і фірмам, учням, студентам і науковим співробітникам виконання яких має збільшити відсоток молоді, яка бере участь у суспільному житті.

Проаналізовано Концепцію Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2021-2025 роки, зокрема: розглянуті головні проблеми, які покликана вирішити концепція у питаннях залучення молоді до суспільного життя, пріоритетні завдання та очікувані результати.

У статті розглянуто моделі залучення молоді до прийняття рішень Шеррі Арнштейна, Роджера Харта та модель залучення молоді розроблена Міністерством молоді та спорту у партнерстві з Дитячим фондом ООН. Доведено, що успішне функціонування моделей можливе через підтримку та впровадження основними суб'єктами, які взаємодіють з молоддю, форм участі молоді, а саме: створення молодіжних рад, молодіжних парламентів та центрів; спільне управління та співпраця; дорадча та цифрова участь молоді.

Ключові слова: молодь, залучення молоді, моделі залучення молоді до прийняття рішень.

Akimova Tetiana Yurievna PhD in Public Administration, Associate Professor, Associate Professor Department of Social Work, Governance and Pedagogy, Petro Mohyla Black Sea National University, 68 Desantnykiv Str.,10, Mykolayiv, 54000, tel.: (051) 250-03-33, e-mail: tanjaskiba@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-4935-290X>

INVOLVING OF YOUNG PEOPLE IN DECISION MAKING: ORGANIZATIONAL AND MANAGEMENT ASPECTS

Abstract. Cooperation of youth with public authorities and local governments entails creation of opportunities for young people to participate in the development of public policy and the development of services and programs. These opportunities are created through the introduction of a number of formal and informal mechanisms for youth participation: from youth advisory groups to focus groups, from ongoing consultations to support for youth projects. The main task is to develop innovative and effective mechanisms for the participation of young people in the decision-making process of public authorities and local governments. The more young people are involved in the decision-making through different resources, the more likely it is that in the future, they will be aware of public affairs.

The aim of the article is to analyze the main reasons for involving young people in decision-making, review and streamline models of youth involvement, as well as to develop recommendations for public authorities, educational institutions, NGOs, charitable foundations, financial organizations, large enterprises and firms, students and researchers. The implementation of the recommendations should increase the percentage of young people involved in public life.

The Concept of the State Targeted Social Program "Youth of Ukraine" for 2021-2025 is analyzed, in particular: the main problems that the concept is designed to address in terms of involving young people in public life, priorities and expected results.

The article discusses the models of youth involvement in decision-making by Sherry Arnstein, Roger Hart and the model of youth involvement developed by the Ministry of Youth and Sports of Ukraine in partnership with the United Nations Children's Fund. Successful operation of the models is possible through the support and introduction by the main actors interacting with youth, forms of youth participation, namely: the creation of youth councils, youth parliaments and centers; joint management and cooperation; advisory and digital participation of young people.

Keywords: youth, youth involvement, models of youth involvement in decision making.

Постановка проблеми. Актуальність питання залучення молоді до прийняття рішень зростає у зв'язку з процесом децентралізації, який вимагає

більш активної участі молоді та взаємодії з органами державної влади та місцевого самоврядування. Головною проблемою на сьогодні є політична пасивність молоді, низький рівень громадянської освіти та незнання ефективних методів впливу на владу. Тому головним завданням є розробка інноваційних та дієвих механізмів участі молодих в процесі прийняття рішень органами державної влади та місцевого самоврядування. Чим більше молоді залучено за допомогою різних ресурсів до прийняття рішень, тим більша вірогідність, того, що в подальшому, вона буде обізнана в державних справах [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання залучення молоді до прийняття рішень досліджували такі вчені, як: Ш. Арнштейн [2], Р. Харт [3,4], Кеннан Д. [5,6], М. Головатий, В. Купрій, М. Перепелиця, В. Скуратівський та ін.

Мета статті – аналіз основних причин залучення молоді до прийняття рішень, огляд і упорядкування моделей залучення молоді до прийняття рішень, а також розробка рекомендацій щодо формування організаційної прихильності до молоді, створення простору для залучення молоді та дружнього до молоді середовища.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Європейської хартії участі молоді в місцевому та регіональному житті «участь молоді та активна громадянська позиція передбачають наявність прав, засобів, простору і можливостей, а де необхідно – підтримку для участі і впливу на рішення і участі в акціях і заходах з тим, щоб сприяти побудові кращого суспільства» [1]. Участь молоді також визначають як постійний динамічний процес, в ході якого відбувається обмін інформацією між дітьми/молоддю і дорослими з метою прийняття рішення, що максимально враховує найкращі інтереси дитини/молоді [5]. Молодь реалізує право вільно висловлювати свої погляди у питаннях, що стосуються догляду, захисту чи добробуту у сфері соціальних послуг, охорони здоров'я, освіти, безпеки тощо [6].

Ефективна участь молоді полягає у створенні можливостей для молодих людей брати участь у розробці державної політики та розвитку послуг і програм. Ці можливості створюються шляхом впровадження ряду формальних та неформальних механізмів участі молоді: від молодіжних консультативних груп до фокус-груп, від постійної консультаційної роботи до підтримки проектів, що реалізуються молоддю.

Є багато причин для залучення молоді до прийняття рішень.

1. Залучення молоді до прийняття рішень – це право.

Україна ратифікувала Конвенцію ООН про права дитини в 1991 році. Відповідно до статті 12 Конвенції всі молоді люди віком до 18 років мають право брати участь у прийнятті рішень, право вільно висловлювати свої думки [4], а органи державної влади та місцевого самоврядування враховувати думки молоді в рішеннях, що їх стосуються, а також отримувати та надавати інформацію.

2. Залучення молоді до прийняття рішень – це ухвалення ефективніших рішень як для молоді, так і для громади в цілому.

Консультуючись з молоддю при розробці програм чи політики органи державної влади та місцевого самоврядування з більшою ймовірністю ухвалюють ефективне рішення, не витрачаючи час і гроші на послуги, якими молодь не захоче користуватися. До прикладу, за результатами всеукраїнського соціологічного дослідження «Молодь України – 2017», проведеного на замовлення Міністерства молоді та спорту, майже половина молоді, що мешкають в ОТГ, зазначає відсутність змін для молоді після створення громад, а більше третини молоді вважають, що місцева влада не враховує їхню думку при ухваленні рішень [7].

3. Залучення молоді до прийняття рішень зміцнює спроможність громади.

Залучення молоді до прийняття рішень - необхідна умова для розвитку активної громадянської позиції, оскільки вона врівноважує соціальні права молодих людей та їхні обов'язки. Оскільки молодь становить значну частину населення, то її залучення у процеси прийняття рішень створить ширшу базу активних громадян і більш сильні та інклюзивні громади. За згаданим вище дослідженням майже 52% молодих людей готові особисто долучатися до ініціатив у громаді. І це вагомий показник того, що молодь хоче змінювати своє життя та життя своїх громад [7].

4. Залучення молоді до прийняття рішень сприяє позитивному розвитку молоді.

Молоді люди, яким надається залучені до прийняття рішень, більш вмотивовані та впевнені у собі, здійснюють позитивний вибір кар'єри, відповідальні за своє майбутнє.

5. Залучення молоді до прийняття рішень збільшить довіру до влади.

Залучення молоді до прийняття рішень допоможе подолати бар'єри між органами державної влади та місцевого самоврядування та молоддю, покращить ставлення до молоді та створить більшу обізнаність щодо питань молоді.

Варто зазначити, що найбільш актуальним документом державної молодіжної політики є затверджена Розпорядженням КМУ № 1669-р в грудні 2020 року Концепція Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2021-2025 роки.

Одними з головних проблем, які покликана вирішити Концепція Програми є:

– низький рівень участі молоді у суспільному житті, в діяльності інститутів громадянського суспільства, у тому числі молодіжних та дитячих громадських організацій, а також органах учнівського та студентського самоврядування, програмах сфери волонтерської діяльності та у процесах ухвалення рішень, що стосуються вирішення питань молоді;

– низький рівень поінформованості молоді, насамперед молоді з інвалідністю, про свої права, обов'язки та можливості для розвитку власного потенціалу і самореалізації у своїй територіальній громаді, області, в Україні загалом;

– низька активність молоді в політичному житті країни як на державному, так і на регіональному та місцевому рівні [8].

Пріоритетні завдання Концепції Програми здійснюватимуться шляхом:

1) сприяння створенню умов для розвитку спроможності інститутів громадянського суспільства;

2) забезпечення функціонування молодіжних центрів;

3) реалізації програм для підготовки фахівців, які працюють з молоддю, у тому числі програми «Молодіжний працівник»;

4) здійснення комплексу експертно-аналітичних, організаційних, впроваджувальних і підсумкових оціночних заходів;

5) консолідованої співпраці органів державної влади і органів місцевого самоврядування у партнерстві з інститутами громадянського суспільства, установами і закладами та фахівцями, що працюють з молоддю, молодіжними центрами, молодіжними працівниками, молодіжними консультативно-дорадчими органами, органами учнівського та студентського самоврядування, міжнародними організаціями, представниками роботодавців, бізнес сектору, та узгодженості їх дій з реалізацією міжнародних, регіональних та місцевих молодіжних програм;

6) здійснення міжнародного молодіжного співробітництва, сприяння інтеграції молоді у світову та європейську молодіжну спільноту, взаємодія громадських організацій та української молоді діаспори з молодіжними громадськими організаціями України, впровадження найкращих міжнародних практик та інструментів у роботі з молоддю, співпраця із міжнародними та зарубіжними партнерами;

7) проведення інформаційно-просвітницьких кампаній для інформування молоді, у тому числі вразливих категорій молоді, про можливості, наявні та нові інструменти, її права та обов'язки з метою її розвитку, участі та інтеграції у суспільне життя [8].

Очікуваними результатами Концепції Програми є:

– збільшення відсотка молоді до 25 % (зараз 16,7 %), яка бере участь у суспільному житті;

– зменшення відсотка молоді до 25 % (зараз 56 %), яка не бере жодної участі в суспільному житті;

– збільшення відсотка молоді до 50 % (зараз 27,3 %), яка користується різними формами та знає про різні інструменти участі [8].

З метою ефективного залучення молоді до прийняття рішень органам державної влади та місцевого самоврядування доцільно звернути увагу на основні моделі залучення молоді до прийняття рішень, основна мета яких посилення участі молоді. Дані моделі можуть допомогти здійснювати оцінку залучення молоді до суспільного життя чи діяльності інститутів громадянського суспільства. Дані моделі можна використовувати як окремо, так і разом.

«Сходи участі громадян» Шеррі Арнштейна

Запропонована Шеррі Арнштейном у 1969 р. модель «Сходи участі громадян» є однією з найбільш поширених та впливових моделей у галузі

демократичної громадянської участі. Вона розроблена для місцевих лідерів, організаторів та фасилітаторів, які хочуть зрозуміти основоположні теорії участі громадськості, а також способи, у які органи державної влади та місцевого самоврядування наділяються повноваженнями і чому відмовляють у владі громадянам.

Модель Арнштейна залишається такою ж актуальною сьогодні, як і в 1969 році. Основна теза, яку виділяв автор – це участь громадян у демократичних процесах вимагає перерозподілу влади. У формулюванні *Арнштейна участь громадянина - це влада громадян*. Без перерозподілу влади - наприклад, у формі грошей або повноважень щодо прийняття рішень - участь просто «дозволяє органам державної влади та місцевого самоврядування стверджувати, що всі сторони були залучені до прийняття рішень, при цьому лише деякі з цих сторін можуть отримати вигоду» [2].

Типологія участі громадян представлена у вигляді метафоричної «драбини», де кожна вища сходинка представляє зростаючі рівні свободи, контролю та влади громадян (див.табл.1).

Таблиця 1

Сходинки участі громадян за Шеррі Арнштейном

Назва рівня	Міра участі
8. Громадянський контроль	Фактична влада
7. Делегована влада	
6. Партнерство	
5. Розміщення	Фальшива влада
4. Консультація	
3. Інформування	
2. Терапія	Відсутність влади
1. Маніпулювання	

Джерело: Arnstein, S. (1969.) A ladder of citizen participation. Journal of the American Planning Association, 35(4)

Розглянемо кожен рівень моделі Арнштейна більш детально.

1. Маніпулювання. «Ілюзорна» форма участі громадян. Виникає коли органи державної влади та місцевого самоврядування надають владу громадянам, але в процесі прийняття рішень, позбавляють їх влади. За словами Арнштейна: «Делеговані особи від громади розміщуються в консультативних комітетах або дорадчих комісіях з конкретною метою - вплинути на делегованих осіб та забезпечити необхідну підтримку на користь влади.

2. Терапія. Відбувається тоді, коли державні службовці чи посадові особи створюють псевдо-програми участі, які намагаються переконати громадян, що вони є проблемою. За словами Арнштейна: «Те, що робить цю форму участі настільки жахливою, полягає в тому, що громадяни займаються великою діяльністю, але основна увага

приділяється лікуванню їх від «патології», а не профілактиці чи зміні законодавства, що створює цю «патологію» [2].

3. Інформування. Арнштейн визнає, що інформування громадян про їх права, обов'язки та можливості може бути першим кроком до законної участі громадян, він також зазначає, що часто акцент робиться на односторонньому потоці інформації «від чиновників до громадян без каналу для зворотного зв'язку, переговорів або надання нерелевантних відповідей».

4. Консультація. Як і попередня сходи́нка, консультація з громадянами, може бути важливим законним кроком на шляху до їх повної участі. Однак консультація, якщо вона не поєднана з іншими способами участі, залишається фіктивною, оскільки не дає жодних гарантій того, що проблеми та ідеї громадян будуть враховані. Найбільш частими методами, що використовуються для консультування є опитування, зустрічі та громадські слухання. Коли органи державної влади та місцевого самоврядування обмежують внесок ідей громадян виключно цим рівнем, то участь залишається лише ритуалом. Громадяни в першу чергу сприймаються як абстракції, а участь вимірюється тим, скільки осіб приходить на збори, бере брошури додому або відповідає на питання анкети.

5. Включення. Участь відбувається тоді, коли громадянам надається обмежений ступінь впливу в процесі прийняття рішень, але їх участь в основному або повністю символічна: громадяни беруть участь лише для того, щоб продемонструвати свою участь. За словами Арнштейна: «Прикладом даної стратегії є включення громадян до державних органів влади, наприклад до складу громадської ради у сфері освіти, поліцейської комісії чи управління житлово-комунального господарства. Якщо вони не підзвітні у громаді, і якщо традиційна владна еліта має більшість голосів, то може легко перемогти і відхилити пропозиції включених громадян» [2].

6. Партнерство. Участь відбувається тоді, коли державні органи влади та місцевого самоврядування залучають громадян в процес прийняття рішень та дозволяють вносити пропозиції, накладати вето, розподіляти фінансування або робити запити, які частково або повністю виконуються. За словами Арнштейна: «На цій сходинці влада фактично перерозподіляється шляхом переговорів між громадянами та представниками влади. Вони погоджуються розподіляти обов'язки щодо планування та прийняття рішень через такі структури, як спільні комісії з питань політики, комітети з планування та вирішення конфліктних ситуацій [2].

7. Делегована влада. Участь відбувається, коли державні органи влади та місцевого самоврядування передають повноваження щодо контролю, управління, прийняття рішень або фінансування громадянам. Наприклад, громаді доручено керувати програмою громади, а не просто брати участь у програмі, якою керує місто.

8. Громадянський контроль. Участь відбувається коли громадяни можуть керувати програмою, відповідати за політичні та управлінські рішення та мати змогу домовлятися про умови, за яких державні органи влади та місцевого самоврядування можуть їх змінити. Наприклад, у ситуаціях громадянського контролю, державне фінансування надходитиме безпосередньо до громадської організації, і ця організація матиме повний контроль над тим, як це фінансування розподіляється.

Арнштейн акцентує увагу на тому, що не завжди інтерпретація рівнів нижчих як загально негативних чи вищих рівнів, як загально позитивних є правильною. В реальних умовах для кожної окремої громади нижчі рівні можуть бути позитивними за деяких обставин, а вищі рівні негативними в інших. Також, цілком доречно інформувати громадян про вже прийняті рішення в деяких ситуаціях (наприклад, адміністративні рішення щодо зарплати вчителів) або позбавити контролю громадян в інших, наприклад, коли вони не мають навичок або досвіду, необхідних для виконання певного завдання чи прийняття рішення (наприклад, управління державними коштами у великому проекті).

Модель «Сходи участі» Роджера Харта

Не менш впливовою моделлю залучення молоді до прийняття рішень, за концептуальну основу якої була взята модель Шеррі Арнштейна - це модель «Сходи участі Харта». Розробник моделі Роджер Харт вперше опублікував інформацію про модель у 1992 році в публікації Міжнародного центру розвитку дитини (ЮНІСЕФ) [3].

Модель Харта стала широко використовуватись у галузі розвитку дитини, освіти, громадянської участі та прийняття демократичних рішень. Вона описує 8 рівнів прийняття рішень, контролю та влади, яка може бути надана дітям та молоді (див.табл 1).

Таблиця 1

Рівні участі дітей та молоді у вирішенні своїх проблем за Р. Хартом

Назва рівня	Міра участі
8. Проекти, що ініціюються виключно дітьми	Ступінь участі
7. Проекти, що ініціюються дітьми із залученням дорослих	
6. Проекти ініційовані дорослими із залученням дітей	
5. Консультація та інформування	
4. Постановка завдань та інформування	
3. Формальна участь	Неучасть
2. Декорація	
1. Маніпуляція	

Джерело: Hart, R. A. (2008). Stepping back from «the ladder» [9]

1. Маніпуляція. Участь у прийнятті рішень відбувається, коли діти та молодь не розуміють сутності питань, до вирішення яких їх залучають або свою роль у цьому процесі. За словами Харта: «Якщо діти не розуміють суті питань, а також не розуміють своїх дій - це маніпуляція. Подібні маніпуляції є способом залучення дітей в демократичні політичні процеси». Прикладом маніпуляції можуть бути діти, які носять політичні плакати щодо впливу соціальної політики на дітей. Тобто молодь використовують для досягнення цілей дорослих [3].

2. Декорація. Участь відбувається, коли дітей та молодь використовують як декорацію під час заходу. Основна роль дітей та молоді - бути присутніми на заході як представників вразливої групи. За словами Харта одним з прикладів декорації є вручення футболок дітям, які мають виступити в них на заході. Ні мети, ні завдань заходу діти не знають.

3. Формальна участь. Участь відбувається у тих випадках, коли діти чи молодь залучені до проекту, але не мають впливу на прийняття рішень. Харт наводить приклад формальної участі коли дітей чи молодь залучають до участі у конференціях. За словами Харта: діти чи молодь можуть мати незначну або взагалі не мати предметної підготовки з цього питань конференції. Якщо дітям і молоді не надають роз'яснення про критерії відбору, мету участі і головне перспективи участі у конференції, це, як правило, є достатнім свідченням того, що проект не є справжнім прикладом участі» [3].

4. Інформування. Участь відбувається, коли діти та молодь зрозуміють мету проекту, знають хто приймає рішення, розуміють свою роль. Участь молоді не формальна, оскільки молодь добровільно стає учасником проекту після того, як зрозуміла мету проекту. Як приклад, Харт описує проведення Всесвітнього саміту для дітей, який відбувся у штаб-квартирі ООН. Це була надзвичайно велика подія з великою логістичною складністю. До планування події дітей не залучили, однак, діти змогли прийняти участь у симуляційній грі, де кожен міг стати експертами з питань управління ООН.

5. Консультування та інформування. Участь відбувається, коли діти та молодь виступають у ролі консультантів для дорослих під час розробки проекту, до їх думки дослухаються. Одним з прикладів, який Харт описує, є інформування молоді про проект, консультування з важливих питань щодо розробки проекту, відповідно до рекомендацій молоді коригується результат, але остаточне рішення за дорослими.

6. Проекти ініційовані дорослими з залученням молоді. Участь, відбувається коли дорослі ініціюють проекти, але рішення приймаються спільно з молоддю до повного затвердження рішень щодо проекту. Один із прикладів, який Харт описує, - це створення молодіжної газети. У цьому випадку газета може бути ініційованим дорослими проектом, але діти можуть керувати будь-яким аспектом операцій - від написання та

редагування до реклами, друку та розповсюдження - лише за допомогою керівництва та технічної допомоги дорослих.

7. Проект ініційований молоддю з залученням дорослих. Участь відбувається, коли діти та молодь ініціюють та організовують проект самостійно, працюючи спільно в малих або великих групах. Незважаючи на те, що дорослі можуть спостерігати за дітьми і допомагати їм, вони не втручаються в процес, проявляють директивних чи управлінських ролей. Харт визначає, що важливо підтримувати приклади громадських проектів, ініційованих дітьми. Наприклад, дорослі залишають дітей наодинці для проектування та розпису власної кімнати відпочинку.

8. Проект ініційований молоддю з прийняттям спільних рішень з дорослими. Участь відбувається, коли ідея проекту запропонована молоддю, але до прийняття рішень залучають дорослих. Дорослі виступають як партнери та союзники. До прикладу, проект може включати учнів, які співпрацюють із дорослими для залучення фінансування, розробки та проведення шкільних програм або проведення громадської кампанії. Головною перевагою цієї форми участі молоді є те, що вона може давати можливість молоді мати значний вплив на політику, прийняття рішень або результати [3].

Розуміння «драбини участі Харта» важливе для створення умов, які спонукають молодь працювати на будь-якому рівні за її вибором. Роджер Харт застерігає, що його модель ефективна для оцінки, в першу чергу, програм чи проектів, а не для загальної оцінки неформальної участі молоді. Також, не слід розглядати сходинки як модель розвитку з послідовними етапами або рівнями участі. Найвищі рівні сходинок Харта є найбільшою мірою прояву ініціативи молоді, це не означає, що молоді люди повинні завжди бути задіяними на найвищому рівні своїх здібностей. Однак дуже важливо, щоб діяльність не проводилася на рівнях неучасті або формальної участі.

Модель залучення молоді розроблена Міністерством молоді та спорту України у партнерстві з Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ) в Україні

2018 році Міністерством молоді та спорту України у партнерстві з Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ) в Україні та спільно з представниками органів державної влади, асоціацій органів місцевого самоврядування, молодіжних громадських організацій, молодіжних консультативно-дорадчих органів, науковців та активної молоді з різних регіонів протягом двох стратегічних сесій у Києві та Львові напрацьовано модель участі молоді, яка є описом теоретичних та практичних інструментів для участі молодих людей в процесах ухвалення рішень на національному, регіональному, місцевому рівнях [9].

Важливим елементом моделі є визначення ключових завдань. Вони

багато в чому є подібними на усіх рівнях, проте можна виділити основні:

- підвищити рівень участі молоді в управлінських процесах та ухваленні рішень;
- донести думки та бачення молоді щодо основних питань, які її хвилюють;
- захистити права молодих людей;
- сприяти залученню молоді до здійснення моніторингу та адаптації молодіжної політики відповідно до реальних потреб молоді;
- створити можливості щодо соціального ліфту та розвитку для молодої людини;
- створити умови відкритої двосторонньої комунікації між органами влади, органами місцевого самоврядування та молоддю [9].

У даній моделі велика увага приділяється співпраці суб'єктів, які взаємодіють із молоддю, залучають молодих людей до ухвалення рішень, а також формують активну життєву позицію молоді. Співпраця між молодими людьми і суб'єктами молодіжної взаємодії, відповідно до моделі участі молоді, відбувається залежно від рівня молодіжної активності і може мати як односторонній вплив, так і двосторонню партнерську взаємодію (див табл. 2) [9]

Таблиця 2

Суб'єкти забезпечення участі молоді та взаємодії з молоддю

	Місцевий рівень	Регіональний рівень	Національний рівень
Органи влади	місцеві органи виконавчої влади; органи місцевого самоврядування	місцеві органи виконавчої влади; органи місцевого самоврядування	орган законодавчої влади (Верховна Рада України); центральні органи виконавчої влади; органи місцевого самоврядування
Молодіжне представництво	молодіжні консультативно-дорадчі органи		
Інститути громадянського суспільства	громадські об'єднання, що здійснюють діяльність у сфері молодіжної політики (громадські організації, асоціації, спілки, товариства; молодіжні політичні громадські організації тощо); органи учнівського та студентського самоврядування;		
Молодіжна інфраструктура	молодіжні центри		

Джерело: Модель участі молоді в процесах ухвалення рішень [9]

Окрім суб'єктів, які безпосередньо взаємодіють із молоддю, також запропоновано виділити партнерів взаємодії. На регіональному та національному рівнях партнерами є: засоби масової інформації, політичні партії, бізнес-структури, окремі експерти. На місцевому рівні до визначеного переліку додаються колективи закладів освіти, учителів та батьківські комітети [9].

Успішне функціонування даної моделі можлива через підтримку та впровадження основних форм участі молоді, а саме:

1. Створення молодіжних рад, молодіжних парламентів та центрів, як органів, що офіційно представляють інтереси молоді та об'єднують соціально активну молодь навчального закладу, міста, громади, регіону.

2. Спільне управління та співпраця. Форми, в яких молодь та органи державної влади і місцевого самоврядування спільно беруть участь у прийнятті рішень, розподіляють виконання завдань/повноваження щодо управління на постійній основі. Прикладом таких завдань можуть бути розробка пріоритетів молодіжної політики, бюджету молодіжного сектору, стратегії, проведення досліджень або запуск проекту.

3. Дорадча участь молоді. Дана форма участі має включити молодь по процесу прийняття рішень до публічних дебатів та діалогу. Якісна дискусія з молоддю повинна впливати на рішення, які обговорюються.

4. Цифрова участь молодих людей. Така форма участі передбачає використання інтернету, соціальних медіа та мобільних застосунків для зв'язку з молоддю з метою залучення її до процесу прийняття рішень. Цифрова участь може існувати поряд з традиційними формами участі і використовуватися для організації опитувань громадської думки, консультацій або краудсорсингу ідеї. Цифрова участь також може бути ініційована і самою молоддю.

Як висновок, можна констатувати, що успішне залучення дітей та молоді до прийняття участі залежить від трьох принципів: організаційної прихильності, створення простору для залучення молоді та дружнього до молоді середовища

Можна виділити три найбільші бар'єри, які стають на заваді впровадження принципів участі молоді у процесі прийняття рішень в організації, місті, громаді чи регіоні:

- брак коштів та ресурсів;
- відсутність політичної підтримки;
- участь молоді у процесі прийняття рішень неправильно розуміється громадськістю та владою. Це може проявлятися у низькій обізнаності громадськості про цю форму організації влади, відсутністю платформи для комунікації та співпраці, небажанні залучати молодь до прийняття рішень та управління.

Рекомендації органам державної влади і місцевого самоврядування, освітнім закладам, громадським організаціям, благодійним фондам, фінансовим організаціям, великим підприємствам і фірмам, учням,

студентам і науковим співробітникам виконання яких має збільшити відсоток молоді, яка бере участь у суспільному житті та знає про різні інструменти участі у прийнятті рішень.

Рекомендації органам державної влади і місцевого самоврядування.

Розробити стратегію залучення молоді до прийняття рішень. Стратегію слід розробляти відкрито, консультуючись з молоддю, в тому числі з молоддю груп меншин та неблагополучних груп.

Вжити заходів для використання всіх форм залучення молоді до прийняття рішень від традиційних до інноваційних, таких як цифрова та дорадча участь. Можна передбачити спеціальне фінансування для підтримки молодіжних ідей та розвитку конкретної пропозиції, можливо, з присудженням премії чи широкої реклами.

Розглянути питання створення простору, як місця, де молодь може зустрічатися, проводити дослідження та розвивати власні ідеї. Це повинно бути місце для діалогу, де молодь може познайомитися з особами, які приймають рішення.

Впроваджувати кращий досвід європейських країн щодо ефективної взаємодії молоді та залучення молоді до прийняття рішень. По можливості призначити в організації/громаді/місті відповідальну особу, яка займається питаннями участі молоді. Розробити інформаційну платформу чи канали комунікації з молоддю. Інформувати молодь про можливості участі, години прийому молоді з різних питань та можливості стажування в органах державної влади та місцевого самоврядування.

Забезпечити умови для участі молоді та молодіжного громадського контролю шляхом створення молодіжних консультативно-дорадчих органів та забезпечити нормативне і організаційне врегулювання роботи молодіжних дорадчо-консультативних органів при органах виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Проводити заходи і реалізацію програм та проектів щодо інформування, консультування, надання рекомендацій та роз'яснень молодим людям стосовно участі в прийнятті рішень, що стосуються молодіжних питань та реформування різних сфер життя.

Забезпечити адміністрування молодіжної роботи, що передбачає формування структурних підрозділів молодіжної сфери та професійне кадрове забезпечення їх діяльності.

Запровадити механізми інституційної підтримки розвитку і діяльності громадських об'єднань, залучення інститутів громадянського суспільства до реалізації молодіжної політики.

Підтримувати та сприяти волонтерським проектам та іншій громадській діяльності та самоорганізації, спрямованій на заохочення молоді до благодійних соціальних, інтелектуальних та творчих ініціатив і проектів.

Рекомендації освітнім закладам.

Розробити програми та курси для учнів та студентів (в т.ч. онлайн курси з вільним доступом) що стосуються особливостей розвитку громадянського суспільства; залучення молоді до прийняття рішень щодо розвитку регіону,

громади, міста; права та обов'язки членів територіальної громади тощо.

Вжити заходів щодо розвитку відповідних компетенції молоді, сприяти розвитку позитивних навичок громадської участі в суспільному житті, проявляти ініціативу по залученню молоді та студентів в активну волонтерську діяльність, досліджувати цінності та культурні особливості молоді.

Рекомендації органам місцевого самоврядування в партнерстві з громадськими організаціями.

Активізувати роботу молодіжних та дитячих громадських об'єднань, спрямування їхньої діяльності на досягнення конкретних результатів та об'єднання активної молоді.

Організувати співпрацю українських та міжнародних громадських об'єднань із запровадження моделей залучення молоді до вирішення місцевих проблем, розвитку волонтерства, соціального підприємництва.

Рекомендації благодійним фондам, фінансовим організаціям, великим підприємствам і фірмам.

Надавати матеріальну підтримку залученню молоді в міжрегіональні та міжнародні інноваційні проекти в сфері освіти, науки і культури.

Запровадити щорічні конкурси проектів, які розроблені молоддю чи молодіжними громадськими організаціями.

Рекомендації учням, студентам і науковим співробітникам.

Проводити наукові дослідження в сфері формування у молоді громадянської активності на основі включення в цей процес соціально-педагогічних, морально-етичних, політичних та інших перспективних методик.

Висновки. Ефективна участь молоді у процесах прийняття рішень полягає у створенні можливостей залучення молоді до впливу, формування, розробки та сприяння політиці та розвитку послуг і програм. Ці можливості створюються шляхом розробки низки формальних та неформальних механізмів участі молоді від молодіжних дорадчих груп до фокус-груп, від поточної консультативної роботи до підтримки молодіжних проектів. Є багато причин для включення молодих людей у процес прийняття рішень: сприяння розробки кращих рішень та підвищення ефективності управлінських рішень, зміцнення потенціалу громади, позитивному розвитку молоді, формування відносин між органами влади та молоддю.

Література:

1. Переглянута Європейська хартія участі молоді в громадському житті на місцевому і регіональному рівні. Конгрес місцевих та регіональних влад Європи, 21 трав. 2003 р. – Режим доступу : http://humanrightsinukraine.org.ua/wpcontent/uploads/2015/10/eu_charter_ukr.pdf.
2. Arnstein, S. (1969.) A ladder of citizen participation. Journal of the American Planning Association, 35(4), 216–224 <https://etxtusjuh3oumw3qxdso2dhucq--www-tandfonline-com.translate.google/doi/abs/10.1080/01944366908977225>
3. Hart, R. A. (1992). Children's participation: From tokenism to citizenship. Florence, Italy: United Nations Children's Fund International Child Development Centre.

- <https://www.unicef-irc.org/publications/100-childrens-participation-from-tokenism-to-citizenship.html>
4. Hart, R. A. (2008). Stepping back from «the ladder»: Reflections on a model of participatory work with children. In *Participation and Learning: Perspectives on education and the environment, health and sustainability* (pp. 19–31). Netherlands: Springer. <https://www.springer.com/gp/book/9781402064159>
5. Kennan D. Space, Voice, Audience and Influence: The Lundy Model of Participation (2007) in *Child Welfare Practice* / D. Kennan, B. Brady, C. Forkan. // *Practice Social Work in Action*. – 2018. – С. 1–14 <https://doi.org/10.1080/09503153.2018.1483494>.
6. Kennan D. Supporting Children's Participation in Decision Making :A Systematic Literature Review Exploring the Effectiveness of Participatory Processes / D. Kennan, B. Brady, C. Forkan. // *British Journal of Social Work*. – 2018. – С. 1–18. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcx142>.
7. Активізація молоді та залучення до діяльності з розвитку громад : практичний посібник для місцевої влади. (2019) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/405/Youth_Engagement_Practices.pdf
8. Розпорядження КМУ № 1669-р від 23 грудня 2020 року «Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2021-2025 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1669-2020-%D1%80#Text>
9. Модель участі молоді в процесах ухвалення рішень. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dsmsu.gov.ua/index/ua/material/40791>
10. Конвенція про права дитини (ООН, 1989 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.

References:

1. Perehliianuta Yevropeiska khartiia uchasti molodi v hromadskomu zhytti na mistsevomu i rehionalnomu rivni [Revised European Charter on the Participation of Young People inn Local and Regional Life]. (2006). humanrightsinukraine.org.ua. Retrieved from http://humanrightsinukraine.org.ua/wp-content/uploads/2015/10/eu_charter_ukr.pdf [in Ukrainian].
2. Arnstein, S. (1969.) A ladder of citizen participation. *Journal of the American Planning Association*, 35(4), 216-224. Retrieved from <https://etxtusjuh3oumw3qxdso2dhucq--www-tandfonline-com.translate.goog/doi/abs/10.1080/01944366908977225> [in English].
3. Hart, R. A. (1992). *Childrens participation: From tokenism to citizenship*. Florence: United Nations Childrens Fund International Child Development Centre. Retrieved from <https://www.unicef-irc.org/publications/100-childrens-participation-from-tokenism-to-citizenship.html> [in English].
4. Hart, R. A. (2008). Stepping back from «the ladder»: Reflections on a model of participatory work with children. *Participation and Learning: Perspectives on education and the environment, health and sustainability* (pp. 19–31). Netherlands: Springer. Retrieved from <https://www.springer.com/gp/book/9781402064159> [in English].
5. Kennan, D., Brady, B., Forkan, C. (2018). Space, Voice, Audience and Influence: The Lundy Model of Participation (2007) in *Child Welfare Practice. Practice Social Work in Action*, 31(3), 205-218. Retrieved from <https://doi.org/10.1080/09503153.2018.1483494> [in English].
6. Kennan, D., Brady, B., Forkan, C. (2018). Supporting Childrens Participation in Decision Making: A Systematic Literature Review Exploring the Effectiveness of Participatory Processes. *British Journal of Social Work*, 48(7), 1985–2002. Retrieved from <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcx142> [in English].
7. Tkachuk, Yu. (Eds.). (2019). Aktyvizatsiia molodi ta zaluchennia do diialnosti z rozvytku hromad : praktychnyi posibnyk dlia mistsevoi vlady [Youth activation and involvement in community development activities: a practical guide for local authorities]. [storage.decentralization.gov.ua](https://storage.decentralization.gov.ua/uploads/library/file/405/Youth_Engagement_Practices.pdf). Retrieved from https://storage.decentralization.gov.ua/uploads/library/file/405/Youth_Engagement_Practices.pdf [in Ukrainian].

8. Rozporiadzhennia KМУ «Pro skhvalennia Kontseptsii Derzhavnoi tsilovoi sotsialnoi prohramy «Molod Ukrainy» na 2021-2025 roky» : vid 23 hrudnia 2020 roku, № 1669-r [Order of the Cabinet of Ministers "On approval of the Concept of the State target social program" Youth of Ukraine "for 2021-2025" from December 23 2020, № 1669-r]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1669-2020-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

9. Model uchasti molodi v protsesakh ukhvalennia rishen [Model of youth participation in decision-making processes]. (2018). *dsmsu.gov.ua*. Retrieved from <http://dsmsu.gov.ua/index/ua/material/40791> [in Ukrainian].

10. Konventsiiia pro prava dytyny : vid 20 lystopada 1989 roku [Convention on the Rights of the Child from November 20, 1989]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text [in Ukrainian].